Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 29 АПРЕЛЬ, 1989 ШУ. ★ № 51 (7709). ★ Мах 3 кеп.

СССР халкъаш! Лора а е дегIа а кхувла социалистически интернационализмаи советски патриотизмаи традицеш! Хьаьда юхатоха национализми шовинизми!

(КПСС ЦК ТIахьехамашцара).

КПСС ЦК хинна совещани

26 апреле КПСС ЦК болх бе йолаелар союзни республикай Компартей ЦК, парте крайкомий, обкомий, цхьайолча горкомий социально-экономически отделий заведующей семинар - совещани. Цига дакъалоацаш бараша дийцар перестройка хIанзарча этапера парте социально-экономически политика чакхъякхара партийни комитетий отделашта хьалхашка латта декхараш, КПСС XXVII съезда, XIX Еррнгсоюзни партконференце, КПСС ЦК июньски (1987 ш.) мартовски (1989 ш). Пленумий решенеш кхоачашъяра наькъаш.

Совещани хьайийллар КПСС ЦК Политбюро члена, ЦК секретара, парте Центральни Комитета социально - экономически политика дешашта йолча комиссе председателa Н. Н. Слюнькова.

Перестройка хIанзарча этапера парте социально-экономически политика чакхъякхкара долча партийни комитетий социально-экономически отделий декхарех йола доклад йир КПСС ЦК Социально-Экономически отдела заведующе В. И. Шимкос.

Семинаре къамаьлаш дир СССР Госкомцена председатела В. С. Павлова, СССР ГКНТ председатела хьалхарча заместитела И. М. Бортника, ВЦСПС секретара К. Т. Турысова. Семинаре дакъалоацараша вIаши дагабовлаш къамаьлаш дир.

27 апреле совещани дIахо болх беш хилар.

(ТАСС).

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме

Халкъа боахаме, Iилма, культура, халкъа образоване, унахцIено лораяра дакъе, паччахьалкхен учреждонешкен общественни организацешкен дуккхача шерашка беркате болх барах Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа 1989 шера 24 апрелерча УказагIа республика дуккхача болхлошта «Ветеран труда» яха медалаш еннай, цу дакъе районашка гIолла: Ачхой-Мартановски — 85, Веденски — 37, Гудермесски — 11, Малгобекски — 38, Надтеречни — 89, Наурски — 167, Ленински — 182, Заводской — 314, Старопромысловски — 158.

* * *

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа 1989 шера 24 апрелерча УказагIа дукха бераш долча ноаноошта «Материнская слава» яха орденаши «Медаль материнства» яха медалаши еннай, цу дакъе районашка гIолла: Гудермесски — 27, Малгобекски — 50, Назрановски — 38, Наурски — 12, Ножай-Юртовски — 28, Сунженски — 23, Урус-Мартановски — 26, Шелковски — 26.

Чунйнна кхашкара бIаьстан балхаш деш ба «Грозненский» совхоза кхаш леладераш. ДикагIа йолча агротехнически ханашка дIаюьш я бIаьстий юв культураш. Укх шера дукха кхаш арендаторашка дIаденнад совхозе. ХIара гектар дас санна доал деш, хадданза бIарг тIалоаттабеш лелае лаьрхIа арендатораш болга гуш да.

СУРТАШ ТIА: 1. совхоза парткома секретарь Амирхаджаев Iийса арендаторца Теркибиев Султанаца дагавоалаш ва. 2. Агрегат — кхай тIа.

Л. АБДУРЗАКОВА сурташ.

Хоржамий шоллагIча тура кийчо еш

ЙОАГГIАШ ЯЬККХА ЦIИ

Дзейтов Джабраила Лида СССР-а халкъа депутаталла кандидат оттаяьй аьнна дIа мел хезача наьсархочо оал:

— Цул нийсагIа яьккха цIи яц.

Наьсаренца бувзабенна ба цун вахара никъ. Укхазара дIайолаенна цун къахьегама биографи. Укхаза бах цун дай а.

Назранера № 1 йолча школе 10 класс яьккхачул тIехьагIа тIехдика дешарца махкдаьтта института инженерно-гIишлон факультет а яьккха цхьан юкъа шийи специальностах болх беш хилар из РСУ ПТО начальник йолаш тIаккха трикотажни фабрике комсомольски организаце секретарь, КПСС райкома сектора заведующи йолаш.

ТIаккха Шаьларча оалхазарий фабрика хьалъеча болх беш йолча хана КПСС Ножай-Юртовски райкома секретаралла хержар из, цул тIехьагIа КПСС обкоме кIезига-дукха болх бешше а КПСС Советски райкома хьалхарча секретаралла хержар Лида. ХIанз республика Госплана председатела заместитель я из. Нохч - ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета депутат а я.

Иштта я-кх хоржамий шоллагIча тура юкъеяха кандидат. Шийна дIатIадилла декхар тешшаме кхоачашдеш, оалар нийса оалаш вола цхьаькхе цхьа саг а юкъегIоргва вай кердача правительствана нагахьа санна из депутаталла хорже.

М. ЗАНГИЕВ, тха собкорр.

Автора сурта тIа: Л. Дзейтова.

КОСМОНАВТАШ ЛАЬТТА ЮХАКХАЬЧАБ

ТАСС хоам

1989 шера 27 апреле 6 сахьати 58 минути яьннача хана «Мир» яхача Iилма-тохкама комплекса тIа планагIа лаьрхIа дола балхаш чакхдаьхачул тIехьагIа космонавташ Александр Волков, Сергей Крикалев, Валерий Поляков лаьтта Iобессар.

«Союз ПМ-7» яха Iочуяйташ йола аппарат Iоессар города Джезказгана къулбаседа-малхбоалехьа 140 километр йолаш. Лаьтта бессачул тIехьагIа новкъостий Волков, Крикалев, Поляков дика могаш - маьрша бар.

«Мир» яха Iилма станци Лаьттана гаргарча орбита тIа болх беш йола кхо шу совгIа ха я, цох 880 дийнахьа космонавташ хиннаб цу тIа болх беш.

Iилма-тохкама комплекс хьаяра модульни принципо, кердача инженерно - конструкторски решенеша, хIаьта иштта хьаIоаьча опыто а йиш хилийтар космонавтий экипажашка профилактически ремонтно-юхаметтаоттарен болх дика чакхбакха.

«Мир» яхача комплекса тIа 200-нел совгIа эксперимент яьй дозал доацача хьале дикалгеи характеристикашкеи диллача Лаьттарча хьалашка хьахулачарел тIехйола тайп-тайпарча полупроводникови материалий монокристаллаш хьахулийташ. Космосе полупроводникови материалий опытно-промышленни производство йиллар нийса долга чIоагIдаьд.

Электрофоретически установкаш тIа хьаяьй биологически хьинаре веществаш геттара цIенъярен екъарен эффективни технологи. Молхай керда опытни препараташ хьаяьй, хьакъоастаяьй хьайбай боахаме езаш йола антибиотикаш хьаяра чIоагIа гIо деш йола веществаш, хьаяьй белокий чIоаггIа дика монокристаллаш яхара йола методаши средстваши.

Лаьттан Iалама ресурсаш тахкара а гонахьара Iалам довзара а программагIа лаьттани Дунен океана акваторен тайп-тайпарча районий сурташ а даьхад, спектрометрировани а яьй. Лехкаш йолча комплекса тIара кхоачаш долча даьхача суртех хьахиннaчохи автоматически космически аппаратий новкъосталца дIакхоачача информацехи пайда эц Казахстанен Калмыкен территоре тIа, Аральскии Каспийскии фордий бассейнашка, мехка кхыча регионашка хулача йоккхийча экологически процессай зем баккхара, хIаьта иштта фордийи океанийи акваторей биопродуктивноста, хий латта Iомарчи атмосферен бIехъялара, водохранилищейи каналийи зонашка лаьтта дирдалара а ушалаш хилара а лоархIама методикаш оттаяра.

«Квант» яхача специализированни модула тIа оттаяьча «Рентген» яхача дунен халкъашта юкъерча обсерваторе новкъосталца Иоккхача Магеллана Морха спектр тIехкерда йовзара эволюцех йола ше санна кхыйоаца информаци кхаьчай. Эггара хьалха тохкаш хилар седкъа ийккхача хулача химически элементий ядерни синтеза процесс. Астрофизически эксперименташ еча хана хьахинна Iилма даннеш Вселенне хулача процессай физически модулеш миштай хьажара боккха лоархIам болаш я. «Глазар» яхача телескопа новкъосталца даьхача сиглен сфера цхьацца йолча участкай суртех пайда эц ультрафиолетови лучашка дизза дола седкъий атлас эггара хьалха хьадара.

Полеташ медицински Iалашъяра мехка оттаяьча эффективни программас йиш хилийтар йIаьхача ханара йиъ экспедици е, царца рекордни яь шера йIаьхъеннар а йолаш. «Мир» яхача станце тIа болх беш хиннача лоро Валерий Полякова юкъарчал доацаш дакъа а лоацаш кхоачашийр нейрофизиологически, гемотологически, биохимически тохкамаши эксперименташи яра программа. Полета тайп-тайпарча этапашка космонавтий организма функциональни хьален болх бубаларен динамиках йола керда даннеш хьайийцай, медицински тохкамаш дарах бухсоццаш хьахинначох, хIаьта иштта космически диагностически аппаратурах а тIехь-тIехьа дукхагIа унахцIено лораяра практике пайда эц.

Дунен халкъашта юкъе цхьана къахьегара программагIа «Мир» яхача орбитальни комплекса тIа йиъ экипажа полеташ хиннай Сире, Болгаре, Афганистана, Франце космонавташа дакъа а лоацаш. Советски Союзаца цхьана эксперименташ еча дакъа лоацаш хиннача мехкий Iилманхоша оттаяь тохкамаш дара программа толамца кхоачашъяьй. Орбите аргIанарча этапе балхах хьахиннар накъадаргда вай мехка а доазол дехьа а дIахо йодача хана Iилма-технически прогресс дегIайоалаяра, космос караерзаеш цхьана къахьегилга чIоагIдара гIулакха.

Космонавтий аргIанара экипаж яххалца йолча хана тохкамаши эксперименташи яра Iилма программа кхоачашъеш хургвя автоматически режиме.

БIаьстан хIара сахьат—хьувкъама

АРЕНДАТОРА КХАЙ ТIА

— Нагахьа санна Наьсарерча ахархоша шоай балха юкъе керда хIама дихьад, аьнна шоашта хозе, долххаше а «40 лет Октября» яхача совхозе Кодзоев Бахьаудин волча дIадаха мара дезац шоана, — аьлар сога укхазарча АПО керттерча агронома М. Мартазанова. — Цига хул шоана укхаза еш йола эксперимент а опыт а.

Нийса дешаш да уж. Ва а ва Бахьаудин бокъонца вола экспериментатор. Цхьа шу дIадодац цо шийи кхай тIа цхьацца эргало ца ещ. Кхыметтел доазол дехьарча а хьажкIий керда сорташ чакхдийннад цун кхашка. Дика хуле — ерригача районе дIаде доладу уж, эсала хьувкъий — социйт. Деррнгача лаьттан тIа дувц цо керда сорт, хIана аьлча из во хуле — шера цо хьийга къа а ма дой цун. Цудухьа юкъ-юкъерча чIегалгаш тIа мара дувц цо керда фу юххьанца. Цхьарчоа цох «фу доалл» хьажа ма везий.

Иштта ва-кх республике цIи хеза хьажкIаш лелаер Социалистически Къахьегама Турпал Госпой Бахьаудин. Ахархочун фийлал а сакхетам а, хьашт дале майрал а я цунца. Ши-кхо шу хьалха 5—6 культура фу вIашагIа а эдаь, мишта хул хьажа доакъара дIаде лоархIавеш звеньевой коравинзар районе. Бахьаудина майрра, цакъахкаш дIадоладир из гIулакх. ХIанз цу хьисапе доакъара культураш кхею массайолча тха совхозашка, хIара гектара тIа 300 —400 центнер моша доакъ-ар а кхедеш (хьалха шолха культураш кхееш хинначул шозза-кхозза дукхагIа).

Сона хов, укх шера а ухаргба Бахьаудин волча дукха ахархой цун болх мишта лел, цо фу ду хьожаш. ХIана аьлча, кердача аренд-ни хьисапе дIаболабаьб цо ший кхай тIа укх шера болх. Арендах болх беш-м дукха хиннаб районе ахархой дIадахача шера а. ХIаьта а Бахьаудина дIайолаяь аренда — бокъонца йола аренда хургйолга хов царна.

— Хургйий? — хетт аз кхай тIара кхерий лехьадеш лелача Бахьаудинага.

— Сай йолаш йола говзал аз дIатIаяхийтача цох хуле-м хургья, — аьлар цо, вела а къежа.

— Сеялкана чIоагIа новкъа хул ераш, сошникашта юкъе дахача, — йоахар Бахьаудина, кхерий тележкачу а тувсаш. — Цудухьа хьалхагIа якхарех кха цIен а дийя мара хьажкIаш дIае долалац тхо. Дукха-м дац ераш укхаза, хIаьта а тешамегIа хилча бакъахьа да гIулакх.

Арендах 360 гектар лаьтта хьаэцаш шийцарча новкъостех цхьаь цаI дIакъоаставинзар Бахьаудина. ХIана аьлча, дайзад цунна цар хьинар. лаьттанцара цар чам. Хов уж ше санна тешаме ахархой болга. ЗIамига болча хана денз цунца болх беш, цун хьехамца къахьегаш хьабоагIа къона механизатораш Оздоев Руслан, Гадиев Микаьил, Гадиев Хаматхан, Кодзоев Ваха.

— Са эстафета дIахояхьа езараш уж ба, — йоах Бахьаудина. — Из я аз эггара чIоагIагIа доккхал деш йола са тIехьале.

— Бокъонца буввааьнав-кх хьо совхозацара, — ях аз.

— Ваьннав — йоах Бахьаудина. — Ялат оаха дIадалари ахча цо хьадалари мара кхы гIулакх дац тхона юкъе. Тхоашта мел эша хIама оаха а хьаэц цунгара тхоай ахчах.

— Нийсархой - партнераш да-кх шо тIаккха?

— Да. Хьай безам болчча тайпара хьай лаьттан тIа хIама хьаде йиш хилар йоккха бокъо я, — йоах Бахьаудина. — Цу бокъонга сатувсаш байнаб вай дай.

Бахьаудина а цунцарча новкъосташа а шоашка кхаьчача мукъаленах доккхал мел ду-м царна бIарахьежача а ховргда. Шоай коарча беша мо тох цар укхаза шоаш хьадеча хIамах тоха кулг. Из хIана дац, вож хIана дац, аьнна, дIаала дезац сагага. ХIаранена хов ший фу де деза. Кхерий гулдаь боаллаше а хIаравзр ши-ший агрегата тIа хайра. ХьажкIаш дIаювш шиъ агрегат я укхаза, лаьтта кийчдеш а шиъ я.

Арендах лаьтта хьаэцача хана цхьабараш юхаувзалуш, техника кIезигагIа хьаэца гIерташ (ахча дукхагIа дала деза цох) хул. Бакъда, Бахьаудина кхыча тайпара лоархI из гIулакх.

— Бригадашка а ухаш маьхах трактор лехаш доадеш доаккхача сахьатал дикагIа да из ший кара хилча, — йоах цо. — Ха а ма дий ахча, къаьстта арендах болх беш хилча. Гота хана доадеш дола сахьат мел маьхе да!

Хозаш дац Бахьаудина кхай тIа «ЦIей сийна иззал гектар лаьтта хьажкIаш дIаювргья», «Иштта рапорт лургда», «Иззал хьувкъам кхебергба», «Иззал гербицидаш тохаргья» яхаш хьалха ца хаддаш дувцаш хинна доккхала даь къамаьлаш а. БIаргагуш тIахьожамхой, уполномоченнеш а бац цар кхай тIа «ер ишта дац вож ишта дац», яхаш пIелгаш тIахьокхаш. Шоай лоIама ба нах. Шоашта ду цар шоаш хьадер. Iаьдалцара расчет яьчул тIехьагIа. кхы мелдар — цар шоай да.

— Ховргда хьона, гургда хьона, — аьлар Бахьаудина, — нагахьа санна аренда бокъонца юкъе йоале (ца яьлча ярг а мичай из) хIара юрта бахача дезала коашкара хьажкIий доанаш мишта диза хул.

Цхьаькха белгало а я Бахьаудина вахаре укх деношка хила мегаш.

Дукха ха йоацаш СССР-а халкъа депутаталла кандидаташ хоржача № 398 йолча Сунженски территориальни хоржамий округе гIолла шоллагIа тур хул, аьнна, шоашта хозаше а дукха уйла е езаш хилазар совхоза болхлой, мала хоржагвархьогI, яхаш. Цу сахьате хьагул а бенна Бахьаудина кандидатура кхайкайир цар. ХIанз окружной комиссе регистраци яьй цунна, кхыча кандидаташта санна.

Фу аргда Бахьаудинах? Сийрда, цIена, беркате никъ болаш саг ва из. Цун деррига вахар кхашца дувзаденна ца Iеш, органически дувзаденна да общественни вахарца. Застойни ханашка цхьабарашта тийннараш мо атта кхаьчадац цунга Даьхен совгIаташ: Ленина орден, Къахьегама ЦIеча Байракха. Октябрьски революце, «Знак Почета» яха орденаш. Хьинаре дакъа лоац цо депутатски балха юкъе а (Нохч - ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета депутат ва из).

Из мо вола саг миччахьа а хила мегаргволаш ва, кхыметтел Iаьдала эггара лакхехьарча органе а.

М. АНГИЕВ.

ОБЛСОВПРОФА ПРЕЗИДИУМЕ

Паччахьалкхени социальнии страховане бюджетера ханна могаш боацаш хиннача наха луш долча пособешта дIадахача шера дIадахад доккхий ахчаш — 18 миллиони 640 эзари сом. ХIара дийнахьа балха арца воалаш 11,5 эзар саг висав. Из гIулакх иштта хиларах, предприятешта 3 миллион совгIа сома зе хиннад. Иштта дукха нах цамогаш хилар бахьан малагIа да? Къахьегамхой унахцIено тоаяра кхы а фу де эш? 1988 шера республика къахьегамхой ханна могаш боацаш хилара хьала итогаш а йоашхаш, цу дакъе дар облсовпрофа президиума заседане дувца оттадаь хинна доцI.

Белгалдаьккхар, хьалха дIадахача шера боарамга диллача холуш дуккха-дуккхагIа я 1988 шера цамгар кхетарах яйна йола балха ха.Цу хьоккамашка хьежача нах ханна могаш боацаш хиларах 31,1 процентага кхаьча зе хинна болча «лидераштa» юкъе я текстильни промышленноста предприятеш. Геттара дукхача наха лазараш кхийтта моттигаш я езача машиностроене, гIишлон индустре, мехкдаьтта, газови, химически промышленноста предприятей коллективашка.

Белгалдаьккхар, наькъа унахцIено воча хьале оттаеш дола бахьанаш, масала, «Трансмаш», «Красный молот». «Электроинструмент», «Пищемаш», «Автоспецоборудование» яхача заводашка. сернокисли очистка ёш йолча установкашка, Ленина цIерагIча завода коксови производстве.

Цул совгIа, республика экономикана чIоагIа IатIкъ дошкольни учрежденешка берашта лаьрхIа доагIаш дола хьалаш ца хилар а. ДIадахача шера 0,8 процент бэлха ха йоайнр ноаноша шоай могаш доацача кагийча берашка хьожаш. Берий бешамашкен яслешкен телхаю тепловой режим, гIулакх деш йолча персонало берашта боагIача тайпара теркам тIабахийтара гIулакхаш дац.

Шелал кхетар — бераштa хинна ца Iеш, боккхийчарна а доккха Iазап да.

Производстве балха ханах 22,2 процент из бахьан долаш йов.

Президиума заседане теркам тIабахийтар городе а юртарча районашка а лазарашта профилактика яра гIулакх чIоагIа воча хьале хилара. Физкультурни боламаи спортаи нах дукхагIа юкъеозара гIулакх во да, боагIача тайпара теркам тIабахийтац предприятешкен нах бахаш болча моттигашкен унахцIенон группаш хьаяра гIулакха.

Къахьегамен бытен хьалаш тоадара а болхлойи колхозникийи дезалий унахцIено лораяра а цхьаццадола эффективни гIулакхаш де лаьрхIад. Цу хьакъехьа хьинаре дакъа лоац производствашка йолча инженерно - лорий бригадаша, облсовпрофа доверенни лораша, профсоюзий отраслеви обкомаша, райкомаша, предприятей профсоюзни комитеташа.

Л. СИНЯКИНА.